

ማይክሮባሎጂካዊ (ደቂቅ ስነ-ሂደታዊ) ናይ ላባራቶሪ መርመራታት

ምክንያቱ ካልኣት ሕማማት ኣብ ራጂ ን ቲቢ ክመስሉ ስለዝክእሉ፡ ናይ ራጂ ውጺኢት ጥራይ ቲቢ ዘብል መደምደምታ ኣይህቡን እዮም። ነቲ ነጻርታ ንምርግጽ፡ ነቲ ናይ ቲቢ ባክተር ንምልላይ ኣብ ላባራቶሪ ፈተነ ክግበር ኣለዎ። ኣብዚ ዕላማ ብዙሓት ኣገባባት ይዘውተሩ እዮም። እንተድኣ ናይ ሳንቡእ ቲቢ ተጠርጢሩ ኮይኑ፡ ናይ ዓኽታ መርመራ ይግበር እዩ። እንተድኣ ብዙሓት ባክተር ኣለዉ ኮይኖም፡ እዚኦም ቀጥታ ኣብ ማይክሮስኮፕ ክርኣዩ ይኸእሉ እዮም። እዚ ድማ ድሕሪ ኣብ ላባራቶሪ ንግብ ምሃብ እዩ። ብተወሳኺ፡ ምዕቡል ኣገባባት(ፕሲኦር/ናት) ተጠቒምካ ጀነቲካዊ (ዘርኣዊ) ጥረ-ነገር ናይ ባክተር ከኣ ኣብ ሓጺር እዋን ክልል ይኸእል እዩ። ካልእ ድማ፡ እቲ ሳምፕል ኣብ ኢንኩቢተር እዩ ዝምርመር፡ እዚ ድማ እቲ ፍሉጥ ልምዲ ማለት ባክተር ክዓቢ ዝኸእል እንተኾይኑ ንምርኣይ እዩ። ሓድሓደ ግዜ ኣብ ናይ ምስትንፋስ ነዘዕታት ኣብ ማይክሮስኮፕን ብዘመናዊ ኣገባባትን ክልል ዘይክእል ውሑዳት ባክተር ኣለው። ኮይኑ፡ ብልምዲ እቲ ባክተር ድሕሪ ውሑዳት ሰሙናት ክዓቢ ይኸእል እዩ። እንተድኣ ካብቲ ዓኽታ ወይ ካልእ ነዘዕታት ናይ ምስትንፋስ ባክተር ናይ ቲቢ ተለልዮም ኮይኖም፡ እዚ ተላባዒ ቲቢ ተባሂሉ እዩ ዝፍለጥ። ኮይኑ፡ ቲቢ ኮይኑ፡ ብልምዲ ዝልል ግን ዳርጋ ካብ'ቲ ብ ማይክሮስኮፕ ዝልል ቲቢ ብዘውሓደ እዩ ዝላባዕ። ካብ ሳንቡእ ወጻኢ ቲቢ ንምልላይ፡ ተወሳኺ መርመራታት ይግበሩ እዮም። ንኣብነት ናይ ቲቩ መርመራታት።

ናይ ሳንቡእ ኢንዱስትሪ (መርማሪት) (= ናይ ዘድልዮ ብሮንኪ መርማሪት)

እንተዳኣ ምልላይ ባክተር ናይ ቲቢ ካብ ዓኽታ ዕውት እንተዘይኮይኑ፡ ዋላ'ኳ ሕክምና ዘድልዮ ቲቢ ናይ ሳንቡእ እንተተጠርጠረ፡ ናይ ብሮንኪ መርመራ ከድሊ ይኸእል እዩ። እዚ ከኣ ካብ ዓሚቕ ክፋላት ናይ ሳንቡእ ነዘዕታት ንምውሳድ የኸእል፡ ድሓር ድማ ብተወሳኺ ይምርመሩ። እንተዳኣ በዚ መገዲ ኣብ ናይ ምስትንፋስ ነዘዕታት ናይ ቲቢ ባክተር ተረኺቦም፡ እዚ ውን ጉዳይ ተላባዒ ቲቢ እዩ።

ሕቡእ መልክፍቲ ናይ ቲቢ (LTBI)

ሕቡእ መልክፍቲ ናይ ቲቢ ዝብሃል ከኣ እቲ ሰብ ቲቢ ከይሃለዎ መልክፍቲ ብ ባክተር ናይ ቲቢ እዩ። እዚ ኩነታት ከኣ ብ ፖዝቲቭ THT ወይ ኢርጋ ምስ ናይ ዘይረኣ ናይ ራጂ ስእሊ ብሓደ ዝግለጽ እዩ። ሕቡእ መልክፍቲ ብ ቲቢ ከኣ ተላባዒ እይኮነን። ድሕሪ መልክፍቲ ብ ቲቢ ድሓር ዝመጽእ ሕማም ንምክልኻል (ፖዝቲቭ THT ወይ ኢርጋ) ተኸእሎ ናይ መከላኸሊ መድሃኒት ምውሳድ (ናይ ምክልኻል ሕክምና) ኣሎ። እናተዳኣ ናይ መከላኸሊ ሕክምና ኣድላዩ ጠቓምን ዝኸውን ኮይኑ ከኣ ኣብ ውልቃዊ ሮቫሊታት ዝሙርኮስ እዩ። እዞም ውሳኔታት ከኣ ወትሩ ብሓባር ምስ ሓኪም ክግበሩ ኣለዎም። ቆልዑን ስርዓተ ምክልኻሎም ዝሰነፈ ሰባትን ከኣ ብፍላይ ድሕሪ ምስ ሓደ ሰብ ኣመና ምቕርራብም ዝልዕለ ሪስክ ብተላባዒ ቲቢ ናይ ምሓዝ ተኸእሎ ኣለዎም። ስለዚ ከኣ ዋላውን ናይ ቆርቦት ይኹን ናይ ደም መርመራ ነጋቲቭ ይኹን ኣቐዲሙ ዝከላኸል ሕክምና ድማ ተመራጺ ይኸውን።

ተጻዋሪ ቲቢ

ምጽዋር ማለት ሓደ ወይ ካብኡ ንላዕሊ መድሃኒታት ምስራሕ ምእባይ ማለት እዩ ከምኡ-ከኣ ድሕሪ'ዚ ኣብ ዝተጠቐሙ ሰባት ድማ ን ምፍቀስ ቲቢ ክውዕሉ ኣይክእሉን እዮም ማለት እዩ። ነቶም ክልተ ኣብ ፍወሳ ቲቢ ዝዘውተሩ ቀንዲ መድሃኒታት ማለት ሪፋምፒሲንን ኣይሶኒያዚድ ዘሎ ምጽዋር ምስ ኣጋጠመ ከኣ፡ እዚ ብዙሕ መድሃኒት ተጻዋርነት እዩ ዝብሃል፡ (MDR, ብእንግሊዝኛ ድማ፡ multi-drug resistant) ይብሃል። ብዙሓት መድሃኒት ዝጻወር ቲቢ ከኣ ካብ'ቲ ልሙድ 6 ኣዋርሕ ዝነወሐ ግዜ ወሲድካ ብዝሕ ዝበለ መድሃኒት ጌርካ ዝፍወስ እዩ። ብተወሳኺ ከኣ ዕድላት ናይ ምሕዋይ ከኣ ዝተሓተ ክኸውን ይኸእል እዩ። ስለዚ ድማ ብዝኾነ ዋጋ ከኣ ተርእዮ ናይ ምጽዋር ክውገድ ኣለዎ።

ሕክምና

ዘይተሓላለኸ ቲቢ ድማ ብኣፋውስ ጽቡቕ እዩ ዝሕከም። ዕላማ ሕክምና ከኣ ምሕዋይ ናይ ሕማም እዩ። እዚ ከኣ ኩሉ ባክተር ናይ ቲቢ ክቕተል ኣለዎ። ሕክምና ከኣ ዝበዝሐ ግዜ 6 ኣዋርሕ ይወስድ። ኣብ መጀመርታ 2 ኣዋርሕ፡ 4 ዝተፈላለዩ ኣፋውስ ሓዋዊስካ እዩ ዝውሃብ። 2 ካብቶም መድሃኒታት ከኣ ብተወሳኺ ንካልእ 4 ኣዋርሕ ክውሰዱ ኣለዎም። ዋላውን እንተድኣ እቲ ዝሓመመ ሰብ ድሕሪ ሓጺር ግዜ ሕክምና ድሕሪ ምጅማሩ ሒሸዎ ወይ ድማ ባክተር ምውጻእ ደው ኣቢሉ፡ መድሃኒት መዓልታውን ክሳብ እቲ ሕክምና ዝውዳእን ምውሳድ ኣድላዩ እዩ። ሓጺር ሕክምና ወይ ድማ ስሩዕ ዘይኮነ ሕክምና ድማ ናብ ደግሲ ወይ ከኣ ዘይውጺኢታዊ ሕክምና (ምጽዋር) ክመርሕ ይኸእል፡ እዚ ከኣ ዝበዝሐ ግዜ ክሕከም ኣጸጋሚ እዩ።

ዝያዳ ዝርዝር ሓበሬታ ከኣ ኣብዚ ክርከብ ይክኣል፡ <https://www.dzk-tuberkulose.de/patienten/>

Deutsches Zentralkomitee zur Bekämpfung der Tuberkulose
Walterhöferstraße 11 · D-14165 Berlin
+49 (0)30 - 814 90 922
info@dzk-tuberkulose.de
www.dzk-tuberkulose.de

ሊፍለት ብዛዕባ ዓባይ ሰዓል

TIGRINISCH

ዓባይ ሰዓል እንታይ እያ?

ዓባይ ሰዓል ተላባዒ ሕማም ኮይኑ ብናይ ቲቢ ባክተርያ ዝመጽእ እዩ (ባክተርያ ካብ ማይኮባክተርያም ቱበርክሎስስ ኮምፕሊክስ)። እዚ ሕማም ብቐንዱ ን ሰናቡእ እዩ ዘጥቅዕ። እንተኾነ ግን፡ ካልእ ናውቲ ኣካላት ወይ ዝተፈላለዩ ናውቲ ኣካላት ብሓደ ግዜ ክጥቅዑ ይኽእሉ እዮም።

ምትሕልላፍ

እቲ ናይ ቲቢ መልከፍቲ ድማ ብቐንዱ ብናይ ምስትንፋሲ ካብ ሰብ ናብ ሰብ የጋጥም። እቲ ብ ተላባዒ ቲቢ ዝሰቐ ዘሎ ሰብ ክዛረብ፡ ክደርፍ፡ ክህንጥስ ወይ ክስዕል ከሎ ባክተርያ (ኤሮሶልስ) ዝሓዘ ንኣሽቱ ነጠብጣብ ናብ ኣየር ይፍኑ። እዚ ድማ ብካልኣት ሰባት ከም ትንፋሲ ክስሓብ ይኽእል። ብሓፈሻ፡ ቲቢ ብቐሊል ዝመሓላለፍ ሕማም ኣይኮነን። እቲ ሪስክ ናይ መልከፍቲ ከኣ ኣብ'ቲ ግዜን ጸዕቕን ርክብን መጠን እቲ ዝተለቀ ባክተርያን ይሙርኮስ።

ኩሉ ናይ ቲቢ ምትንኻፍ ናብ መልከፍቲ ኣይመርሕን እዩ፡ ኩሉ መልከፍቲ ድማ ናብ ሕማም ኣይመርሕን።

መልከፍትን ሕማምን

እንተድኣ ባክተርያ ናይ ቲቢ ብትንፋሲ ኣትዮም፡ ኣብ ሳምቡእ ናይ ነድሪ ግብረ-መልሲ ከምጸሉ ይኽእሉ እዮም። እቲ ናይ ሰብ ኣካል ድማ ብሓገዝ ናቱ ስርዓተ ምክልኻል ነቲ ወራሪ ፓተጀን ክቆጸጸር ይፍትን። ዳርጋ 2-3 ኣዋርሕ ድሕሪ ምትንኻፍ፡ መልከፍቲ ከኣ ብፍሉይ መርመራታት ክፍለጥ ይኽእል እዩ። ድሕሪ ምቅላዕ ናብ ቲቢ ከኣ ሕማም ዝምዕብል እንተኾይኑ ኣብ ናህና ስራሕ ናይ ስርዓተ ምክልኻል ይሙርኮስ። ኣብ ዝበዝሕ ጉዳያት፡ ናይ ኣካል ስርዓተ ምክልኻል ብዕዉት መገዲ ነቲ ባክተርያ///። እዚ ድማ ኣብ ኣካላት ካብ ምዝርጋሕ ብምክልኻል ንምልባዕ ናይቲ ሕማም ይከላኸል። ቲቢ ዝሓዘም ዳርጋ 90% ሰባት ምሉእ ሂወቶም ጥዑያት ኮይኖም ይጸንሑ።

እንተድኣ እቲ ስርዓተ ምክልኻል ነቲ መልከፍቲ ንምዕጋት ፈሊሉ፡ ሕማም ቲቢ የጋጥም።

ዳርጋ 10% ብ ባክተርያ ናይ ቲቢ ዝተለኸፉ ሰባት ጥራይ ብግብሪ ቲቢ ይሕዘም። ኣብ ሞንጎ መልከፍትን ምጅማር እቲ ሕማምን ሰሙናት ዋላውን ክሳብ ዓሰርተታት ዓመታት ክህሉ ይኽእል እዩ። እቶም ስርዓተ ምክልኻሎም ዝደኸመ ሰባት እናወሰኹ ዝኸይዱ ሪስክ ምምዕባል ናይ ቲቢ ኣለዎም። ብፍላይ ቆልዑ ከኣ ኣብ ሓደጋ እዮም ዝርከቡ፡ ምኽንያቱ ናቶም ስርዓተ ምክልኻል ገና ኣበጸሐን ከምኡ ከኣ እቶም ብሕዳር ሕማም ወይ መድሃኒታት ስርዓተ ምክልኻሎም ዝደኸመ ሰባት ውን ከምኡ።

ኣብ እዋን ሕማም እንታይ የጋጥም?

እቲ ብትንፋሲ ዝኣተወ ባክተርያ ናይ ቲቢ ከኣ ኣብ ሰናቡእ ምንጨ ናይ መልከፍቲ የቐውም፡ ካብ'ዚ ከኣ እቲ ባክተርያ ክራባሕን ክላባዕን ይኽእል ማለት እዩ። እቲ ረኽሲ እናወሰኸ፡ እቲ ኣተኩሮ ናይቲ ሕማም ከኣ ነቲ ናይ ምስትንፋሲ መተሓላለፊ ከጠቓልል ይኽእል እዩ። ካብኡ እቲ ባክተርያ ኣብ እዋን ምስዓልን ኣብ ዘረባን ናብ ሃዋሁው ናይ ኣየር ክፍኖ ይኽእል። ኣብ'ዚ ጉዳይ'ዚ ጥራይ እዩ ተላባዒ ቲቢ ዝብሃል (ብልማድ ድማ ክፉት ቲቢ ይብሃል)። ናይ ቲቢ ባክተርያ ድማ ብደምን ብመገዲ ዕያጋት/ልይምፋቲክ/ ናብ ካልኣት ናውቲ ኣካላት ክሓልፍ ይኽእልን ናይ ፎሲ ነድሪ ክፈጥር ይኽእልን። ከም ናይ ዕያገነዳ ሱር፡ ሸፋን ሳንቡእ፡ ኮላሊት፡ ኣዕጽምቲ፡ ሸፋን ሓንጎል ወይ ናውቲ ከብዲ ክልኸፉ ይኽእሉ እዮም። ከም ሕጊ፡ ንካልኣት ሰባት በዘም ከምዚኣም ዓይነታት ቲቢታት ሪስክ ናይ መልከፍቲ የሎን።

ምልክታት ሕማማት
እዚ ሕማም ድማ ባህሪ ዘይብሎም ምልክታት ከም ዝተናወሐ ሰዓል ምስ ወይ ብዘይ ዓኽታ፡ ምቕናስ ክብደት፡ ሸውሃት ምጥፋእ፡ ድኻም፡ ቅሩብ ረስኒ፡ ናይ ለይቲ ረሃጽ፡ ወይ ሳሕቲ ደም ዘለዎ ምስዓል የምጽእ። ኩሎም ሕሙማት ናይ ቲቢ ሕማም ኣይስምዖምን፡ ብፍላይ ኣብ መጀመርታ ናይቲ ሕማም፡ እቶም ምልክታት ፎከስቲ ወይ ዘየለዉ ክኾኑ ይኽእሉ እዮም። እቲ ሰዓል እንተድኣ ቀጸሉ፡ እቲ ሕሙም ኣብ ሓኪም ክረኣ ኣለዎ። ብፍላይ ድማ ምስ ብ ቲቢ ዝሰቐ ሰብ ርክብ እንተኔሩ፡ ብዛዕባ ቲቢ ምሕሳብ ኣገዳሲ እዩ። እዚ ድማ ዋላውን እቲ ርክብ ቅድሚ ነዊሕ እዋን ዝነበረ ይኹን።

ብዘይካ ናይ ሳንቡእ ቲቢ ናይ ካልኣት ናውቲ ቲቢ ከኣ ከጋጥም ዝኽእል እዩ። እዚ ከኣ ቲቢ ካብ ሳንቡእ ወጺኢ እዩ ዝብሃል። እቶም ሕማማት ከኣ ኣብቲ ዝተተንከፈ ናውቲ ኣካል እዮም ዝመርኮሱ። ስለ'ዚ ከኣ ኩሉ ግዜ ኣብ ሓኪም ክትርኣዩ ከለኹም ን ሳንቡእ ዘይትንክፉ ሕማማት ጥቕሱ ኢኹም።

መርመራ ርክብ ዝነበሮም ሰባት

ኩሉ ሕክምና ዝደሊ ቲቢ ናብ ክፍሊ ጥዕና ክሕበር ኣለዎ፡ እዚ ከኣ ብመሰረት ኣዋጅ ምክልኻል መልከፍቲ እዩ። ካብኡ ክፍሊ ጥዕና ከኣ ምስቲ ሓሚሙ ዝነበረ ሰብ ርክብ ዝነበሮም ሰባት ይውስን። እዘም ርክብ ዝነበሮም ሰባት ከኣ ንገዛእ ርእሶም ናይ ቲቢ መርመራ ክገብሩ ኣለዎም (ከባባያዊ መርመራ)።

መርመራ

ንሰኻ ባክተርያ ናይ ቲቢ ሒዝካ እንተኾይኑ ወይ ድማ ድሮ ብቲቢ ትሳቕ እንተሎኻ ንምውሳኔ ዝተፈላለዩ ኣማራጺታት ናይ መርመራ ኣለዉ።

መልከፍቲ ምምርማር (LTBI)

ን መልከፍቲ ንምልላይ ክልተ ናይ መርመራ ኣገባባት ኣለው።

መርመራ ኢግራ

ኣብ'ዚ ሕጂ እዋን ክልተ ዝተፈላለዩ ናይ ኢርጋ መርመራታት ኣለው። እዚኦም ኣብ እኹላት ሰባት መልከፍቲ ንምልላይ እዮም ዘገልግሉን ከምኡድማ ኣብ ቆልዑ ከም ናይ መረጋገጺ መርመራ እዮም ዘገልግሉ። ንናይ ኢርጋ መርመራታት፡ ናይ ደም ሳምፕል ብፍሉይ መስርሕ እዩ ዝምርመር። እቲ መርመራ ፖዝቲቭ እዩ እዚ ድማ እቶም ናይ ምክልኻል ዋህዮታት ካብ ናይ ደም ሳምፕል ምስ ባእታታት ናይ ቲቢ ባክተርያ እንተድኣ ግብረ-መልሲ ሂቦም እዩ። ናይ ኢርጋ መርመራታት ከኣ ብክታቦት ናይ ቲቢ ኣይጸለዉን እዮም።

ናይ ቱበርኩሊን ናይ ቆርባት መርመራ (THT)

ኣብ ናይ ቱበርኩሊን ናይ ቆርባት መርመራ፡ ናይ መርመራ ጥረ-ነገር (ቱበርኩሊን) ናብ ቆርባት ናይ ቅድሚት ኢድ እዩ ዝውጋእ። እንተድኣ ድሕሪ 2-7 መዓልታት ኣብ'ቲ ናይ መርመራ ቦታ ምትራር ናይ ዝኾነ ዓቕን ኣጋጢሙ፡ እዚ ከኣ ግብረ-መልሲ ናይ ስርዓተ ምክልኻል ናብ ባክተርያ ናይ ቲቢ የመልክትን እዚ ከኣ ከምኡከኣ ፖዝቲቭ እዩ ዝሕሰብ። ኣብ ጀርመን፡ እዚ መርመራ ንቆልዑ ጥራይ እዩ ዝምረጽን ከምኡድማ ብ ምኩራት ኪኢላታት እዩ ክግበርን ክንበብን ዘለዎ። ድሕሪ ዝቐደመ ክታቦት ናይ ቲቢ (BCG vaccination) ሓደ THT ከኣ ብሓሰት ኣወንታ/ፖዝቲቭ ኸኸውን ይኽእል እዩ።

ክልቲኣም ናይ መርመራ ኣገባባት ከኣ ርክብ ናይ ስርዓተ ምክልኻል ምስ ባክተርያ ናይ ቲቢ ጥራይ የርእዩ። እዚ } ከኣ መልከፍቲ ይብሃል። እቲ ናይ መርመራ ውጺኢት ኣወንታ እንተኾይኑ፡ ቲቢ ከኣ ብተወሳኺ መርመራ ክፍለ ኣለዎ።

ነጻርታ ሕማም

ብናይ ኣወንታ THT ወይ ውጺኢት ኢርጋ ንሓደ ሕማም ካብ ቲቢ ንምንጻር ወይ ንምፍላይ፡ መጀመርያ እቶም ሰናቡእ ይምርመሩ። እዚ ከኣ ንሳቶም ብቐንዱ ስለዝልከፉን ናይ ቲቢ ከኣ ተላባዒ ክኸውን ስለዝኽእልን እዩ። እቶም ምልክታት ከኣ ቲቢ ይእምቱ እንተኾይኖም፡ ኣብ እዋን ፖዝቲቭ ወይ ውጺኢት ኢርጋ ተወሳኺ መርመራ ክድልይ ይኽእል እዩ። እቲ መርመራ ከኣ ባክተርያ ናይ ቲቢ ብምንጻር ብኡኡ እዩ ዝረጋገጽ። ኮይኑግን፡ ዋላውን ባክተርያ ናይ ቲቢ ክንጽር እንተዘይከኣለ፡ ሕክምና ዘድልዮ ቲቢ ክህሉ ይኽእል እዩ።

ራጂ ናይ ሰናቡእ

ዳርጋ ኣብ ስለስተ ርብዒ ናይ ኩሎም ሕማማት ቲቢ ኣብ ጀርመን , ሰናቡእ እዩን ዝትንከፋ። ካብኡ ድማ ኣብ ራጂ ዝጥርጠር ለውጥታት ክረኣ ይኽእል እዩ። እዚ ከኣ ቲቢ የመልክት። ሓደ ግዜ፡ ናይ ኣፍልቢ ናውቲ ኣካላት (CT-Thorax) ቅማረ ናይ ቶሞግራፊ ውን ክድሊ ይኽእል እዩ።